

4 pav. Perkasoje 3 atidengtos duobės 3 su grindiniu vaizdas. M. Tarasovos nuotr.

Fig. 4. A view of the pavement exposed in the pit in trench 3.

gyvūnų kaulų, XIX–XX a. buitinės keramikos, stiklo butelių šukių ir koklių, taip pat XVI–XVIII a. puodų, puodynių ir lėkščių šukių, koklių fragmentų, tiglio fragmentas. Šalia grindinio akmenų aptiktos 3 monetos, dvi iš jų stipriai korodavusios, tad nominalo nustatyti nepavyko, o trečioji – Rusijos imperijos, Ana Ivanova (?), denga, 17?? m. Po grindiniu pasiektas įžemis – gelsvas smėlis.

Žvalgytas 722 m^2 plotas sklypo V dalyje ir pakraščiuose. Čia fiksuotas XIX–XX a. sluoksnis suformuotas eksploatuojant sklypą ir įrengiant požeminius inžinerinius tinklus.

Totorių Street 13

In 2021, a field evaluation was conducted at Totorių Str. 13, Vilnius, consisting of 5 test pits (5 m^2 total) which identified a surviving, archaeologically significant deposit dating from the second half of the 16th to the 17th century on the E side of the plot – the focus of subsequent comprehensive excavation. It consisted of six trenches measuring 202.8 m^2 (Fig. 1). Three distinct archaeological layers up to 1.3 m thick were identified, and several pits (up to 4.75 m deep) were fully excavated (Fig. 4). The surface layer was 40 cm thick and dated to the 19th and 20th centuries. An underlying grey soil layer was 20–60 cm thick and contained sparse 16th- and 17th-century finds (Figs. 2–3). Below, isolated lenses of light grey sand (10–20 cm thick) were visible just above the sterile soil, indicative of the ancient surface level and containing several hand-built smooth and striated (?) pot sherds, dating to the 1st millennium AD. These finds suggest the presence of a settlement, potentially associated with a nearby 3rd- and 4th-century burial ground discovered by J. Stankevičiūtė at Labdarių Str. 8A in 2016 (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 401–404). Yellow sand comprising the sterile soil layer was recorded at a depth of 0.4–1.3 m, and at a depth of 4.75 m in pits.

Marina Tarasova,
Aurimas Steponkus

Dominikonų, Vilniaus ir Vokiečių gatvės

2021 m. Dominikonų, Vilniaus ir Vokiečių gatvėse vykdytų tyrimų metu detaliai ištirtas 108 m^2 ir žvalgytas 3020,97 m^2 plotas (1–2 pav.). Istoriografijoje ne kartą minima, kad Vokiečių gatvės rajono apgyvendinimas ir pirminis urbanizacijos procesas prasidėjo XIV a. Žinoma, kad nuo XVI a. 2 dešimtmečio dabartinės Vokiečių gatvės V dalyje ėmė kurtis žymūs privilegijuoto luomo atstovai: Goštautai, Vilniaus burmistras Morštynas ir Rudomina, Hozijai ir kiti. Vėliau čia valdų įsigijo Bžostovskiai, Glebavičiai, Pociejai, Tyzenhauzai, Vitinhofai, Voi-

nos. Įsikūrus šioms garsioms ir įtakingoms politinėms asmenybėms, formavosi kitokia sklypų struktūra: retesnis nei eilinių miestiečių sklypų užstatymas, sodybinio tipo planas (Valionienė O., Viduramžių Vilnius. Planinės struktūros raida XIV–XV a., *Lietuvos pilys.* 2008, Vilnius, 2009, p. 54–61 4).

1622 m. dabartinėje Vilniaus g. 30 įsteigta Šv. Kotrynos bažnyčia kartu su Benediktinių vienuolynu. Pirmoji medinė bažnyčia sudegė 1655 m. 1703 m. naujai atstatyta ir pašventinta Kotrynos vardu po kiek laiko vėl sudegė. Aptariama Vilniaus miesto dalis ne kartą degė: 1533, 1610, 1655, 1737, 1748, 1749 m. Dėl to nuolat keitėsi Vokiečių ir Vilniaus gatvių vaizdas, sklypų išplanavimas, pastatų formos (Paknys M., *Vilniaus miestas ir miestiečiai 1636 m.: namai, gyventojai, svečiai*. Vilnius, 2006). Negausūs kartografiniai šaltiniai atspindi šios senamiesčio dalies apgyvendinimą bei pastatų išdėstymą. XVIII a. vidurio Vilniaus miesto plane vaizduojamas neaiškaus pobūdžio greičiausiai medinis užstatymas. 1938 m. Vilniaus miesto plane jau matomas intensyvus mūrinių pastatų užstatymas, susiformavęs greta šių gatvių. Esminiai Vokiečių ir Vilniaus gatvės P dalies planinės struktūros pokyčiai įvyko II Pasaulinio karo pabaigoje. 1955–1957 m. Vokiečių gatvė ir dalis Vilniaus gatvės perstatyta – greta gatvių pastatyti nauji daugiaaukščiai tarybinio stiliaus namai.

Perkasoje 1 tyrimų metu po piltinio grunto sluoksniais, suformuotais XX a. II pusėje tiesiant šiluminę trasą, atidengtas XVI–XVII a. pradžia datuojamas apie 7 m ilgio, 5 m pločio pastato rūsys. ŠR pjūvyje nuo 0,85–1,3 m (H_{abs} 112,12–112, 54 m) iki 4–4,1 m gylio (H_{abs} 109,50 m) fiksuota rūsio siena, kuri neabejotinai tęsėsi giliau negu perkasoje pasiektas lygis. Sienoje identifikuotos 3 struktūros – šviesliangis, laiptų pakopos ir anga – niša. Pagrindinė

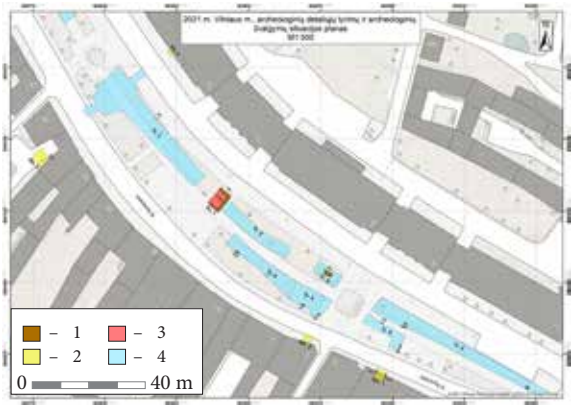

1 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – atidengti mūrai; 2 – žvalgytos iškasos; 3 – perkasos; 4 – žvalgytos tranšėjos. A. Steponkaus brėž.

Fig. 1. Excavation area plan: 1 – exposed masonry structure; 2 – surveyed ditches; 3 – trenches; 4 – surveyed utility trenches.

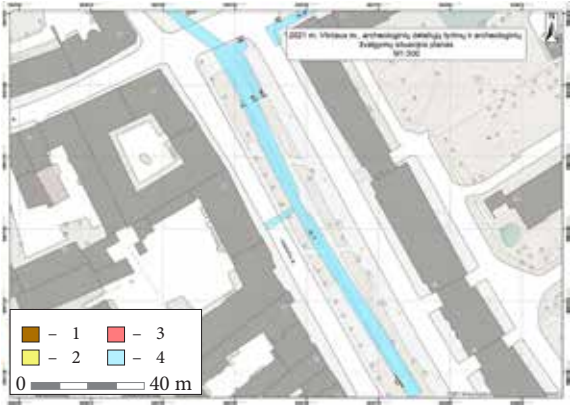

2 pav. Tyrimų situacijos planas: 1 – atidengti mūrai; 2 – žvalgytos iškasos; 3 – perkasos; 4 – žvalgytos tranšėjos. A. Steponkaus brėž.

Fig. 2. Excavation area plan: 1 – exposed masonry structure; 2 – surveyed ditches; 3 – trenches; 4 – surveyed utility trenches.

siena mūryta iš rausvų, rudų ir geltonų 26x13x7–8 cm dydžio plytų, rištų kalkių skiediniu. Šviesliangis yra 1,3–1,4 m pločio. Apie 1,2 m apatinė šviesliangio dalis užmūryta

3 pav. Perkasoje 1 atidengtų mūrų vaizdas iš PV. Š. Lisio nuotr.

Fig. 3. Exposed brick structure in trench 1, viewed from the SW.

4 pav. Perkasoje 1 atidengto arkinio rūsio vaizdas iš ŠR. Š. Lisio nuotr.

Fig. 4. Arched basement fragment exposed in trench 1, viewed from the NE.

5 pav. Tranšėjoje 5 atidengto mūro M8 vaizdas iš ŠV. Š. Lisio nuotr.

Fig. 5. Utility trench 5 containing masonry structure M8, viewed from the NW.

26–27x6–7 cm dydžio geltonomis ir rusvomis plytomis bei jų fragmentais, rištais kalkių skiediniu. Laiptų pakopos (kurių suskaičiuota 9) mūrytos iš 9–11 cm storio geltonų ir rusvų plytų, rištų cementu, po kuriomis buvo 9 angos su medinėmis laiptų lentomis (3 pav.). PV pjūvyje atidengtas 3,8 m ilgio, apie 4 m pločio rūsio arkos – skliauto ir sienos fragmentas, mūrytas iš 30–32x15–16x6–7 cm dydžio gelsvų, rausvų plytų, rištų kalkių skiediniu (4 pav.). Nustatyta, kad mūras tvarkytas vėlesniais laikais – XVIII a. dalinai užmūrytas švieslangis ir XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje įrengti ar rekonstruoti laiptai. Pagal rūsio užpilde rastus radinius (XIX a. pabaigos – XX a. pradžios koklius) galima daryti prielaidą, jog jis užpiltas XX a. I pusėje. Taip pat vėliau, XX a. II pusėje centrinė struktūros dalis nuardyta tiesiant šiluminę trasą.

Žvalgymų metu atidengiant ir rekonstruojant šiluminę trasą kastose tranšėjose bei iškasose užfiksuota 19 mūrų fragmentų. Ankstyviausi siekia XVI–XVII a. I pusę, o vėlyviausi – XIX a. pabaigą – XX a. I pusę. Beveik visi mūrų fragmentai apardyti XX a. II pusėje tiesiant šiluminę trasą. Mažiau apardytas mūro fragmentas M8. Tai arkinio pamato dalis, mūryta iš 30x14x7 cm dydžio geltonų plytų. Arkos ilgis – 1,3 m, plotis – apie 30 cm. Žemiau

ir virš arkinio pamato supiltas sutvirtinamasis sluoksnis iš molio, kalkių skiedinio, plytų fragmentų ir akmenų, jame rasta keletas XVI a. pabaiga – XVII a. I puse datuojamų koklių fragmentų. Virš minėto sluoksnio apie 60 cm gylyje nuo paviršiaus fiksuota viena 30–29x14x7 cm dydžio geltonų plytų eilė, interpretuojama kaip grindų fragmentas (5 pav.). Pamatas bei grindys datuojamos XVI–XVII a. I puse.

Archeologinių tyrimų metu surinkti ir inventorinti 38 XVI–XX a. datuojami radiniai – XVI a. pabaiga – XVII a. ir XX a. I puse datuojami koklių fragmentai, XVII–XIX a. datuojami buitinės keramikos fragmentai.

Dominikonų, Vilniaus and Vokiečių Streets

In 2021, archaeologists excavated 108 m^2 and surveyed a 3020.97 m^2 area in Dominikonų Str., Vilniaus Str., and Vokiečių Str. (Figs. 1–2). Trench 1 revealed a basement built in the 16th or the early 17th century. The basement was slightly altered in later times, as evidenced by a window that was partially bricked up in the 18th century, and newly built or renovated stairs from the late 19th or the early 20th century (Figs. 3–4). Finds suggest that the basement was filled in in the mid-20th century. Nineteen partial masonry structures were identified during the survey of newly dug and re-emptied old utility trenches and ditches (Fig. 5). The earliest of these structures date from the 16th to the first half the 17th century, and the latest from the end of 19th to the first half of the 20th century. Nearly all structures were damaged by the construction of utility tunnels in the second half of the 20th century.

Vitalija Veževičienė,
Daina Saulytienė,
Gintautas Rackevičius

Šv. Stepono gatvė 33, 35A

2020 m. spalį – 2021 m. rugsėjį tyrinėta teritorija, iš P ribojama Panerių, iš R – Šv. Stepono, iš Š – Punsko gatvių, priskiriama Vilniaus miesto regeneracijos plano kvartalui 84b. XVI a. pradžioje ši teritorija liko už miesto gynybinės sienos, čia ilgainiui susiformavo Rūdninkų arba Šv. Stepono priemiestis. Už miesto sienos vartų Rūdninkų gatvės tęsinys – kelias į Rūdinkus ir Slanimą nutiestas tarp kalvų. XVII a. pradžioje

1 pav. Tyrinėta teritorija senuose Vilniaus planuose: 1 – XVIII a. II ketvirtis; 2 – 1808 m.; 3 – 1931 m; 4 – 1938 m. Violetine spalva žymimi Šv. Stepono g. 33, 35A sklypai. D. Saulytienės brėž.

Fig. 1. The investigated area superimposed on old Vilnius City maps: 1 – second quarter of the 18th century; 2 – 1808; 3 – 1931; 4 – 1938. Plots at Šv. Stepono Str. 33 and 35A marked in purple.